

Barnens språkliga rättigheter

MOIKKA!

HEJSAN!

HEJ!

Ordlista

I den här broschyren används en del ord som kanske inte är bekanta för dig. Här finns en ordlista där du kan kontrollera vad olika ord betyder.

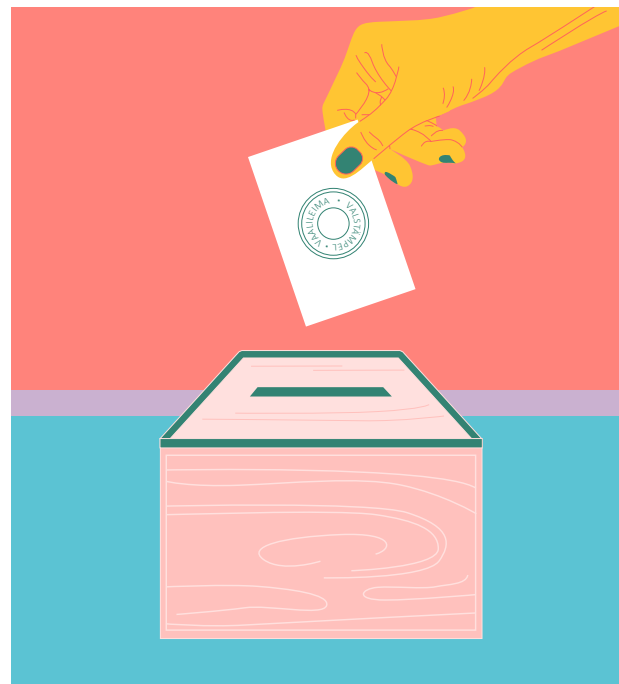
VAD ÄR GRUNDLAGEN?

En lag är en gemensam regel för alla finländare. Grundlagen ligger till grund för alla andra lagar. I grundlagen finns Finlands viktigaste spelregler och värderingar. Grundlagen styr alla andra lagar.

VAD ÄR STATEN OCH KOMMUNEN?

Finlands medborgare, alltså alla finländare, bildar en stat. Riksdagen beslutar om statens ärenden. Statens område är indelat i mindre delar, kommuner. Vissa kommuner kallas också städer. I kommuner som är städer finns det ofta fler byggnader som ligger närmare varandra.

Alla finländare bor i en kommun. Kommunfullmäktige beslutar om kommunens ärenden. Kommunfullmäktige är en grupp människor som bor i kommunen och som har valts för att tala för alla invånare i val där man får rösta om man har fyllt 18 år. Staten och kommunerna ordnar tjänster för människorna.

VAD ÄR EN MYNDIGHET?

I myndigheterna arbetar vuxna som har fått i uppdrag att sköta gemensamma ärenden. Myndigheterna kan fatta beslut som gäller dig och som du måste följa. Myndigheternas arbete styrs av lagen. Myndigheternas beslut ska grunda sig på lag. Myndigheter är till exempel polisen eller Folkpensionsanstalten (FPA), som betalar barnbidrag till din vårdnadshavare. Vårdnadshavaren kan till exempel vara dina föräldrar. Vårdnadshavaren får alltså pengar som kan användas för att leva, till exempel för att köpa kläder eller mat, av staten Finland.

KIITOS!
TACK!

VAD ÄR EN TJÄNST?

Många myndigheter har till uppgift att producera tjänster som människor behöver och använder. Tjänster betyder att man får hjälp med något, till exempel att man får gå till en läkare när man blir sjuk. Skola, dagvård, bibliotek och kollektivtrafik, till exempel buss eller tåg, är andra exempel på tjänster.

VAD ÄR EN MINORITET? OCH URSPRUNGSFOLK?

En minoritet är en grupp människor som till exempel har ett annat språk, en annan kultur eller en annan religion än majoriteten av landets invånare. Ett ursprungsfolk är en minoritet vars förfäder har bott först på gruppens område innan förfäderna till majoriteten av landet har anlänt. Samerna är Europas enda ursprungsfolk.

VAD ÄR FN?

Förenta nationerna, dvs. FN, är en samsamarbetsorganisation. Alla länder i världen är medlemmar i FN, där de samarbetar för fred och mänskliga rättigheter.

Vilka är de språkliga rättigheterna?

Finland är ett tvåspråkigt land och Finlands nationalspråk, eller officiella språk, är finska och svenska. Det står i grundlagen. Myndigheterna ska se till att finskspråkiga och svenskspråkiga finländares behov uppfylls på lika villkor. Det betyder att man kan sköta sina ärenden lika bra på båda språken.

I grundlagen nämns också samernas, romernas och andra gruppers rätt att bevara och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur. I grundlagen tryggas också teckenspråkigas rättigheter. Bestämmelser om samernas och teckenspråkigas rättigheter finns också i särskilda lagar.

Vad är modersmål och kontaktspråk?

I Finland används ett system som kallas befolkningsdatasystemet. I systemet samlas vissa uppgifter om alla finska medborgare och personer som bor i Finland. Modersmålet är det språk som är mest bekant för en själv. Det kan också kallas förstaspråk. I systemet registreras ett modersmål för varje person. Var och en har alltså bara ett officiellt modersmål.

Många finländare är ändå tvåspråkiga eller flerspråkiga. Det betyder att man talar flera olika språk. Om personens modersmål är något annat än finska eller svenska, kan personen välja vilket språk som används i kontakt med myndigheterna, antingen finska eller svenska. Då talar man om personens kontaktspråk.

Hur vet jag om jag kan tala finska eller svenska?

I språklagen har det bestämts när man har rätt att använda finska eller svenska tillsammans med statens myndigheter, alltså sådana som arbetar i hela Finland, eller kommunens myndigheter. Kommuner och andra myndigheter kan vara enspråkiga eller tvåspråkiga.

De statliga myndigheterna är alltså tvåspråkiga, eftersom de arbetar i hela landet. Ett exempel på en sådan myndighet är nödcentralen, vars nummer 112 man kan ringa i nödsituationer.

De myndigheter som arbetar inom ett enspråkigt område är enspråkiga. Myndigheten behöver inte använda andra språk än sitt eget, finska eller svenska. Du har ändå rätt att använda finska eller svenska tillsammans med en enspråkig myndighet om myndigheten först kontaktar dig. Ibland måste myndigheterna också skaffa sig en tolk, om de inte förstår det språk som personen talar. Myndigheten kan ändå själv välja att arbeta också på andra språk, t.ex. engelska eller ryska.

I tvåspråkiga områden talas finska och svenska. Tvåspråkiga områden finns i Finland bland annat i Nyland, Egentliga Finland och Österbotten.

ATT FUNDERA PÅ:

Är din hemkommun eller stad
enspråkig eller tvåspråkig?

Hur är det med din grannkommun?

Finska och svenska ska synas i tvåspråkiga myndigheters verksamhet. Till exempel:

- Myndighetens webbplats, webbsidor, finns på finska och svenska.
- Vägskyltarna i en tvåspråkig stad är på finska och svenska. Om du bor i en tvåspråkig kommun, har du kanske märkt att namnet på din hemgata är både på finska och svenska.
- I tvåspråkiga kommuner informerar man till exempel om att det kommit en ny lekpark eller skejthall både på finska och på svenska.

Du kan skicka ett brev till eller tala finska eller svenska med tvåspråkiga myndigheter. Myndigheterna ska vara i kontakt med människorna på deras eget språk. Myndigheten ska därför ta reda på personens modersmål. Om personens modersmål är något annat än finska eller svenska, kontrollerar myndigheten personens kontaktspråk. Kontaktspråket är antingen finska eller svenska.

An illustration of three skateboarders in a skate park. The background is a stylized landscape with a blue sky, white clouds, and a yellow sun. The ground is divided into a yellow foreground and a pink background. A person with long red hair, wearing a white cap, grey shirt, and white pants, is riding a blue skateboard on the yellow ground. A person with long dark hair, wearing a red hoodie and pink pants, is riding a yellow skateboard on the pink ground. A person wearing a red helmet, grey hoodie, and blue pants is riding a pink skateboard on the pink ground. The text "SKEITTIPUISTO SKEJTPARK" is centered in the pink background.

SKEITTIPUISTO SKEJTPARK

Rätten till service på det egna språket innebär t.ex. att

- du får gå i skola på ditt eget språk, antingen finska eller svenska
- skolhälsovårdaren och skolkuratoren talar ditt språk, antingen finska eller svenska
- du kan skaffa ett busskort eller bibliotekskort på ditt eget språk
- läkaren vid hälsovårdscentralen talar ditt språk
- om din cykel blir stulen, får du hjälp av polisen på ditt eget språk

Du har rätt att välja om du använder finska eller svenska.
Myndigheten får inte be dig byta språk.

Andra språk

Finlands nationalspråk är enligt grundlagen finska och svenska. Svenskan och finskan kallas också för Finlands officiella språk. I Finland talas ändå också många andra språk. I grundlagen nämns förutom finska och svenska också samiska, romani och teckenspråk. År 2016 talades officiellt 157 olika modersmål i Finland, men i verkligheten finns det ungefär 500 olika modersmål. Efter finska och svenska är det ryska, estniska, arabiska, engelska och somaliska som har flest talare.

Alla människor har enligt grundlagen rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. De här rättigheterna garanteras också i många internationella överenskommelser. Till exempel i FN: s konvention om barnets rättigheter garanteras alla barn som hör till en minoritetsgrupp eller ett ursprungsfolk rätt att njuta av sin egen kultur och använda sitt eget språk tillsammans med andra barn och vuxna i den egna gruppen. Varje barn har rätt att vara sig själv och att tala sitt eget språk.

ATT FUNDERA PÅ:
Känner du någon
som har ett annat
modersmål än ditt?

Den som har ett modersmål eller talar ett språk som inte talas så mycket i Finland kan uppleva att man behandlas olika på grund av språket. Någon kan till exempel fråga varför man talar ett annat språk. Sådana frågor kan ibland kännas tråkiga. Om man behandlar någon annan annorlunda bara för att den personen talar ett annat språk, kan det vara diskriminering. Det står mera om diskriminering i diskrimineringslagen. I diskrimineringslagen står det till exempel att ingen får diskrimineras på grund av ålder, språk eller religion.

Man får vara stolt över sin egen språkkunskap och sin kultur. Flerspråkighet är en del av Finlands historia. Det finns många fina saker i alla språk och kulturer, som även andra barn kan ha intresse av att bekanta sig med, till exempel roliga ord, mat och musik. Olika språk kan också vara släkt med varandra, lite som varandras kusiner, dvs. de kan ha liknande ord. Ibland händer det till och med att samma ord betyder olika saker på olika språk. Ett sådant ord är till exempel ordet rolig, som på danska och norska betyder lugnt.

ATT FUNDERA PÅ:
Vilka andra språk eller kulturer skulle du vilja bekanta dig med? Vad är speciellt intressant med dem?

Samiska

I Finland talas tre samiska språk: nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. De samiska språken är vårt ursprungsfolk samernas språk. De samiskspråkiga har rätt att använda sitt eget språk inom sitt hembygdsområde och med en del statliga myndigheter. Samernas hembygdsområde ligger i Norra Lappland, i kommunerna Sodankylä, Enontekis, Enare och Utsjoki. I de här kommunerna har samiska en officiell ställning. I Sodankylä kommun har samiska officiell status i Vuotso-området. Den officiella ställningen betyder att myndigheterna i området ska ge service på samiska. En samiskspråkig person får till exempel tala sitt eget språk med en hälsovårdare.

Den samiska språklagen innehåller skyldigheter för myndigheter både inom och utanför samernas hembygdsområde. Samernas språkliga rättigheter är mer omfattande, dvs. de är flera, inom samernas hembygdsområde än utanför det.

Barn som talar samiska som modersmål har i hela Finland rätt till dagvård på samiska. Personer med kunskaper i samiska som bor inom samernas hembygdsområde har rätt att gå i skola på samiska. Undervisningen ska i huvudsak ges på samiska. Samiska kan undervisas som modersmål också utanför hembygdsområdet, både i grundskolan och i gymnasiet. Kommunen beslutar om undervisningen ska erbjudas.

Romani

Romerna är ett minoritetsfolk som redan har bott i Finland i cirka 500 år. Romerna har sitt eget språk, sin egen kultur och sin egen flagga, men inte sitt eget land. Romani har länge varit familjernas hemspråk. Utanför det egna hemmet och samhället har det inte använts så ofta. Först under de senaste årtiondena har det börjat användas mer utanför hemmet. För romska barn och ungdomar kan det ordnas undervisning i romani. Alla barn som talar romani får inte undervisning i romani. Det är viktigt att romska barn och unga får undervisning i romani och miljöer där språket kan användas. Undervisningen och den egna språkliga miljön är viktiga med tanke på bevarandet av språket.

Teckenspråk

I Finland används det finska och det finlandssvenska teckenspråket. En teckenspråkig person kan vara t.ex. döv eller hörselskadad. En teckenspråkig person kan t.ex. också vara ett barn som hör och har döva föräldrar. För teckenspråkiga barn är det viktigt att få undervisning i teckenspråk och teckenspråkig undervisning.

Tolkning är en viktig tjänst för många teckenspråkiga. Tolken översätter de saker som den teckenspråkiga har berättat till finska eller svenska och tvärtom.

Myndigheterna i Finland har en skyldighet att främja användningen av teckenspråk.

Andra språk

I Finland talas förutom de språk som nämns i grundlagen också många andra språk. Myndigheterna måste inte ordna tjänster på de andra språken. En myndighet kan ändå ge service och hjälpa till på flera språk än vad som bestäms i lagen.

Alla elever i den grundläggande utbildningen borde få undervisning i modersmålet. Ibland är det ändå svårt att få undervisning. Undervisningen i det egna modersmålet är ändå viktig för flerspråkiga barn och unga.

Vem övervakar att de språkliga rättigheterna fungerar?

Varje myndighet övervakar själv att den följer språklagen och samiska språklagen i sin egen verksamhet. Om man tycker att myndigheten inte har fungerat så att de språkliga rättigheterna förverkligas, lönar det sig att kontakta den myndighet som har gett servicen. Om du till exempel bor i en tvåspråkig kommun och inte kan skaffa bibliotekskort på ditt eget språk, finska eller svenska, kan du berätta det för bibliotekets personal.

Riksdagens justitieombudsman övervakar att myndigheterna gör så som det står i lagen. Om du upplever att du har blivit diskriminerad för att du har talat ditt eget språk, kan du också kontakta diskrimineringsombudsmannen.

Den här broschyren har getts ut av justitieministeriet.

Du kan läsa mera om vårt arbete med
språkliga rättigheter på adressen
<https://oikeusministerio.fi/sv/sprakliga-rattigheter>.

Du kan kontakta oss på adressen
kieliasiat-sprakarenden.om@gov.fi.